

Кәсіптік стандарт: «Әуе қозғалысына қызмет көрсету»

1-ші тарау. Жалпы ережелер

1. Кәсіптік стандарттың қолдану аясы: "Әуе қозғалысына қызмет көрсету" кәсіптік стандарты "Кәсіби біліктілік туралы" ҚР Заңының 5-бабына сәйкес әзірленген және әуе қозғалысына қызмет көрсету саласындағы қызметті жүзеге асыратын ұйымдардың басшылары мен мамандарына қойылатын талаптарды белгілейді.

2. Осы кәсіптік стандартта мынадай терминдер, анықтамалар мен қысқартулар қолданылады:

1) әуе жағдайы – әуе кеңістігінің белгілі бір ауданындағы әуе кемелерінің және басқа да объектілердің тік және көлденең жазықтықтарында бір мезгілде өзара орналасуы;

2) әуе қозғалысы – әуеайлақтың ұшу және маневр жасау алаңындағы әуе кемелерінің қозғалысы;

3) әуе қозғалысына қызмет көрсету – ұшу-ақпараттық қызмет көрсету, авариялық хабарлау, әуе қозғалысына диспетчерлік қызмет көрсету (аудандық диспетчерлік қызмет көрсету, жақындауға диспетчерлік қызмет көрсету немесе әуеайлақтық диспетчерлік қызмет көрсету);

4) әуе қозғалысына қызмет көрсету органы – аэронавигациялық қызмет көрсетуді жеткізушінің әуе қозғалысына қызмет көрсетуіне қатысты әуе қозғалысына диспетчерлік қызмет көрсету органы, ұшу ақпараты орталығы немесе хабарламаларды жинау пункті;

5) әуе қозғалысын ұйымдастыру – қауіпсіз, үнемді және тиімді түрде жүзеге асырылатын, әуе қозғалысы мен әуе кеңістігін динамикалық және интеграцияланған ұйымдастыру, соның ішінде әуе қозғалысына қызмет көрсету, әуе кеңістігін ұйымдастыру және әуе қозғалысы ағындарын ұйымдастыру, барлық тараптармен ынтымақтастықта және үздіксіз қызмет көрсету арқылы қамтамасыз ету. борттық және жердегі функцияларды пайдалану;

6) векторлау (радиолокациялық бағыттау) – бақылау жүйесін пайдалану негізінде белгілі бір курстарды көрсету арқылы әуе кемелерінің навигациялық бағытталуын қамтамасыз ету;

7) диспетчерлік нұсқау – ӘҚК органының әуе кемесінің пилотына (экипажына) ұшу тапсырмасын орындауға байланысты және орындауға міндетті нұсқауы;

8) диспетчерлік рұқсат – ұшуды орындауға байланысты және тиісті шарттармен және белгіленген ұшу ережелерімен негізделген әуе кемесінің экипажына ӘҚК органы беретін рұқсат;

9) жауапкершілік аймағы – әуе қозғалысына қызмет көрсету органы немесе әуе қозғалысын басқару органы өз функцияларын жүзеге асыратын белгілі бір көлемдегі әуе кеңістігі;

10) метеорологиялық ақпарат – метеорологиялық мәліметтер, талдау, болжам және әуе кеңістігін пайдаланушыларға арналған нақты немесе күтілетін метеорологиялық жағдайларға қатысты кез келген басқа байланыс;

11) ұшу жоспары – пилот, экипаж немесе пайдаланушы әуе қозғалысына қызмет көрсету және (немесе) әуе қозғалысын басқару органдарына ұсынатын әуе кемесінің жоспарланған ұшуы немесе ұшу бөлігі туралы белгілі бір мәліметтер;

12) эшелондау – әуе кемелерінің әуе кеңістігінде белгіленген аралықтарда тік, көлденең (бойлық және бүйірлік) таралуын білдіретін жалпы термин.

3. Осы кәсіптік стандартта мынадай қысқартулар қолданылады

1) ӘК – әуе кемесі;

2) ӘҚК – әуе қозғалысына қызмет көрсету;

3) ӘҚБ – әуе қозғалысын басқару;

4) ӘҚҰ – әуе қозғалысын ұйымдастыру;

5) БА – біліктілік анықтамалығы;

6) БТБА – бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтамалығы;

7) ҚР – Қазақстан Республикасы;

8) СБШ – салалық біліктілік шеңбері;

9) ӘҚЖЖ – экономикалық қызмет түрлерінің жалпы жіктеуіші;

10) ҰҚЖ – ұшу-қону жолағы.

2-ші тарау. Кәсіптік стандарттың паспорты

4. Кәсіптік стандарттың атауы: Әуе қозғалысына қызмет көрсету

5. Кәсіптік стандарттың коды: H52231073

6. ӘҚЖЖ секциясын, бөлімін, тобын, сыныбын және кіші сыныбын көрсету:

H Көлік және қоймалау

52 Жүктерді қоймаға қою және қосалқы көлік қызметі

52.2 Қосалқы көлік қызметі

52.23 Әуе көлігінің қосалқы қызметі

52.23.1 Әуе кеңістігін пайдалануды реттеу

7. Кәсіптік стандарттың қысқаша сипаттамасы: Кәсіптік стандарт әуе қозғалысына қызмет көрсету саласындағы мамандар мен басшы құрамның құзыреттері мен кәсіби дағдыларына қойылатын талаптарды анықтайды.

8. Кәсіптер карточкаларының тізімі:

- 1) Мамандандырылған әуе көлігі бөлімшелерінің басшылары (басқарушылары) - 6 СБШ-нің деңгейі
- 2) Мамандандырылған әуе көлігі бөлімшелерінің басшылары (басқарушылары) - 7 СБШ-нің деңгейі
- 3) Авиация диспетчері - 5 СБШ-нің деңгейі
- 4) Қозғалыс қызметінің диспетчер-инструкторы - 6 СБШ-нің деңгейі
- 5) Мекемелердің, ұйымдардың және кәсіпорындардың бірінші басшылары - 8 СБШ-нің деңгейі
- 6) Диспетчер-оператор - 4 СБШ-нің деңгейі
- 7) Басқа көлік диспетчерлері және туыстас кәсіптердің қызметкерлері, н.в.д.г. - 4 СБШ-нің деңгейі

3-ші тарау. Кәсіптер карточкалары

9. Кәсіптің карточкасы «Мамандандырылған әуе көлігі бөлімшелерінің басшылары (басқарушылары)»:			
Топтың коды:	1325-4		
Қызмет атауының коды:	-		
Кәсіптің атауы:	Мамандандырылған әуе көлігі бөлімшелерінің басшылары (басқарушылары)		
СБШ бойынша біліктілік деңгейі:	6		
СБШ бойынша біліктілік ішкі деңгейі:			
БТБА, БА, үлгілік біліктілік сипаттамалары бойынша біліктілік деңгейі:			
Кәсіптік білім деңгейі:	Білім деңгейі: жоғары білім (бакалавриат, маман дәрежесі, ординатура)	Мамандық: Инженерия және инженерлік іс	Біліктілік: -
Жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар:			
Формалды емес және информалы біліммен байланыс:			
Кәсіптің басқа ықтимал атаулары:	1325-4-018 - Қызмет бастығы		
Қызметтің негізгі мақсаты:	Іске асырылатын іс-шараларды тұрақты бақылау және процестерге тікелей қатысу арқылы бөлімшеде ӘҚБ қамтамасыз ету бойынша жұмысты жоспарлау, ұйымдастыру және жүзеге асыру		
Еңбек функциялардың сипаттамасы			
Еңбек функцияларының тізбесі:	Міндетті еңбек функциялары:	1. Қызметтің (ауысымның) жұмысын ұйымдастыру 2. Қызметтің (ауысымның) жұмысын басқару және бақылау бағынысты персоналдың өз функциялары мен міндеттерін орындауы бойынша 3. Іске асырылатын іс-шараларды бақылау және олардың мониторингі	
	Қосымша еңбек функциялары:		
Еңбек функциясы 1: Қызметтің (ауысымның) жұмысын ұйымдастыру			

Дағды 1:
Қызметтің (ауысымның)
жұмысын жоспарлау және
ұйымдастыру

Машықтар:

1. ӘҚБ қызметінің жұмысын мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес жоспарлау.
 2. ӘҚБ қызметінің жұмыс жоспарын әзірлеу.
 3. Іс-шараларды жүзеге асырудың нысандарын, әдістерін және мерзімдерін анықтау.
 4. ӘҚБ қызметін дамыту, әуе кеңістігінің құрылымын жетілдіру және радиотехникалық құралдармен жабдықтау жөніндегі іс-шараларды әзірлеу.
 5. Қызметкерлерді іріктеу, даярлау және аттестаттау бойынша іс-шараларды жүргізу.
 6. Аудиттер нәтижесінде анықталған сәйкессіздіктер бойынша түзету шараларын әзірлеу.
 7. Қызметкерлердің тиісті құжаттамамен уақтылы танысуын қамтамасыз ету.
 8. Еңбекті қорғау, өрт қауіпсіздігі, өндірістік санитария және еңбек жағдайларын жақсарту жөніндегі іс-шаралардың орындалуын қамтамасыз ету.
 9. Бұйрықтар мен нұсқаулар шығару.
 10. Ұшу қауіпсіздігі және сапаны қамтамасыз ету бойынша келіп түсетін ақпаратты жинау, жүйелеу, талдау.
 11. Тәуекелдерді басқару принциптерін түсіну, оларды бағалауға және басқару және азайту шараларын әзірлеуге қатысу.
- Ауысым бойынша:
12. Жеке құрамның жұмысын ұйымдастыру.
 13. Өз ауданындағы әуе қозғалысына талдау жүргізу. Қажет болса, қосымша диспетчерлермен жұмыс орындарын күшейту, қарастырылған жерлерде қосымша жұмыс орындарын ашу немесе бірікту.
 14. Ауысым жұмысына, ауысымдағы әдістемелік жұмыстарға, еңбек тәртібін нығайту шараларына нұсқау беру және талдау жүргізу.
 15. Кезекшілікті қабылдау және тапсыру рәсімдерін жүзеге асыру.
 16. Ауысымның жұмыс тәртібін құру (үзілістер, ауысымдар және т.б.).
 17. Жеке құрамның жұмысқа дайындығын, біліктілік, арнайы белгілердің болуын және жарамдылық мерзімдерін, сондай-ақ диспетчерлердің медициналық тексеруден өту нәтижелерін тексеру.
 18. Әрбір диспетчерлік пунктте қарқынды әуе қозғалысы кезінде ең жоғары жүктемелердің күндері мен сағаттарын анықтау.
 19. Ең жоғары жүктеме кезінде диспетчерлерді қысқа мерзімді ауыстырудың уақыты мен ұзақтығын анықтау.
 20. Ағымдағы операциялық жағдайды түсіну және оқиғалардың дамуын болжау.
 21. Жауапкершілік аймағында өткізу қабілеттілігінің асып кетуіне жол бермей, әуе кемелерінің қозғалысын шектеу.
 22. Қауіпсіз пайдалану жағдайларын қамтамасыз ету.

		<p>Білімдер:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ҚР әуе кеңістігін пайдалануды, әуе қозғалысын ұйымдастыруды, ұшуды жүзеге асыруды және қамтамасыз етуді реттейтін нормативтік құқықтық актілері, әуе қозғалысын басқаруды реттейтін басқа құжаттар. 2. Қатысты бөлігінде кәсіпорын мен бөлімшенің стратегиясы мен даму жоспарлары. 3. Кәсіпорынның құрылымы, кәсіпорын мен бөлімшенің қызметі туралы ережелер мен бұйрықтар. 4. Өндірісті ұйымдастыру және басқару негіздері. 5. Еңбек заңнамасының негіздері. 6. ӘҚБ қызметінің жұмысын ұйымдастыру. 7. Адамның мүмкіндіктері мен шектеулері, топ жұмысын оңтайландыру, қауіп факторлары мен қателерді бақылау принциптері.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	Ұсынылмайды
<p>Еңбек функциясы 2: Қызметтің (ауысымның) жұмысын басқару және бақылау бағынысты персоналдың өз функциялары мен міндеттерін орындауы бойынша</p>	<p>Дағды 1: Қызметтің (ауысымның) жұмысын жоспарлау және бақылау</p>	<p>Машықтар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ӘҚБ қамтамасыз ету процестерін жоспарлау. 2. Іс-шараларды жүзеге асырудың нысандарын, әдістерін және мерзімдерін анықтау. 3. ӘҚБ қамтамасыз ету процестерін бақылау. 4. Персоналдың жұмыс тәртібі мен лауазымдық міндеттерін анықтау. 5. Тәртіп жағдайын, ӘҚБ -да жіберілген бұзушылықтарды, белгіленген ұшу тәртібін сақтамауды, әуе қозғалысына қызмет көрсету мамандарының кінәсінен болған инциденттер мен авиациялық оқиғаларды есепке алу және талдау. 6. Жұмыс уақытының сақталуын бақылау. 7. Персоналдың біліктілік сәйкестігін бақылау және қамтамасыз ету. <p>Ауысым бойынша:</p> <ol style="list-style-type: none"> 8. Кезекші ауысымның жұмысын бақылау. 9. ӘҚБ қызметі персоналының болуын бақылау және болдырмау лауазымдық міндеттерін орындау барысында алкогольдік, есірткілік, уытқұмарлық масаңдық белгілерімен. 10. Жұмыс орындары мен басқа да мүдделі тараптар арасындағы іс-қимылдарды үйлестіруді қамтамасыз ету және бақылау. 11. Диспетчерлердің ықтимал жанжалды жағдайларды басқаруын бақылау және бөлуді қамтамасыз ету. 12. Жұмысқа қауіпті факторларды анықтау және жою, сыртқы және ішкі қауіптерді, диспетчерлердің қателерін анықтау және бақылау. 13. Әуе кемелерінің ұшуына байланысты авариялық және әдеттен тыс жағдайларды дер кезінде анықтау және оларға ден қою. 14. Анықталған қауіптер мен олармен байланысты тәуекелдер бойынша шешімдерді уақтылы табу және енгізу. 15. Әуедегі жағдайдың күрделенуіне, қауіпті метеожағдайлардың болуына немесе ұшу кезінде ерекше жағдайлардың туындауына көмек көрсету. 16. Ауысымда әуе қозғалысына қызмет көрсетуді бұзу жағдайларын анықтау, олардың алдын алу шараларын әзірлеу және бағынысты қызметкерлердің олардың орындалуын қамтамасыз ету.

		<p>Білімдер:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ҚР әуе кеңістігін пайдалануды, әуе қозғалысын ұйымдастыруды, ұшуды жүзеге асыруды және қамтамасыз етуді реттейтін нормативтік құқықтық актілері, әуе қозғалысын басқаруды реттейтін басқа құжаттар. 2. Қатысты бөлігінде кәсіпорын мен бөлімшенің стратегиясы мен даму жоспарлары. 3. Кәсіпорынның құрылымы, кәсіпорын мен бөлімшенің қызметі туралы ережелер мен бұйрықтар. 4. Өндірісті ұйымдастыру және басқару негіздері. 5. Еңбек заңнамасының негіздері. 6. ӘҚБ қызметінің жұмысын ұйымдастыру. 7. Адамның мүмкіндіктері мен шектеулері, топ жұмысын оңтайландыру, қауіп факторлары мен қателерді бақылау принциптері.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	Ұсынылмайды
Еңбек функциясы 3: Іске асырылатын іс-шараларды бақылау және олардың мониторингі	Дағды 1: Іс-шаралардың жүзеге асырылуын жоспарлау және бақылау	<p>Машықтар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Іс-шаралар жоспарын әзірлеу. 2. Іс-шараларды жүзеге асыруға жауапты тұлғаларды тағайындау. 3. Жоспарланған іс-шаралардың орындалуын бақылау. 4. Ұсыныстарды жинау және қарастыру бағынысты персоналдан ӘҚБ жүйесін жетілдіру бойынша. 5. Тәуекелдерді басқару принциптерін түсіну, оларды бағалауға және басқару және азайту шараларын әзірлеуге қатысу. 6. Енгізілетін процедуралар мен жаңа технологиялардың мониторингін жүзеге асыру. 7. Енгізілген процедуралар мен жаңа технологияларды жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу.
		<p>Білімдер:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ҚР әуе кеңістігін пайдалануды, әуе қозғалысын ұйымдастыруды, ұшуды жүзеге асыруды және қамтамасыз етуді реттейтін нормативтік құқықтық актілері, әуе қозғалысын басқаруды реттейтін басқа құжаттар. 2. Қатысты бөлігінде кәсіпорын мен бөлімшенің стратегиясы мен даму жоспарлары. 3. Кәсіпорынның құрылымы, кәсіпорын мен бөлімшенің қызметі туралы ережелер мен бұйрықтар. 4. Өндірісті ұйымдастыру және басқару негіздері. 5. Еңбек заңнамасының негіздері. 6. ӘҚБ қызметінің жұмысын ұйымдастыру. 7. Адамның мүмкіндіктері мен шектеулері, топ жұмысын оңтайландыру, қауіп факторлары мен қателерді бақылау принциптері.
		Дағдыны тану мүмкіндігі:
Жеке құзыреттерге қойылатын талаптар:	<p>Жауапкершілік Тез шешім қабылдай білу Командада жұмыс істей білу Мотивация Ақпаратты іздеу және талдау</p>	
Техникалық регламенттер мен ұлттық стандарттардың тізімі:	<p>1. "Ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз етуге қатысатын авиация персоналын кәсіптік даярлаудың үлгілік бағдарламаларын бекіту туралы" ҚР Көлік және коммуникация министрінің 2013 жылғы 28 қыркүйектегі № 764 бұйрығы. 2. ҚР Көлік және коммуникация министрінің 2011 жылғы 13 маусымдағы №362 "Авиациялық персоналдың куәлігін алу үшін адамға қойылатын біліктілік талаптарын бекіту туралы" бұйрығы.</p>	
СБШ -нің ішіндегі басқа кәсіптермен байланыс:	СБШ-нің деңгейі:	Кәсіптің атауы:
	7	Мамандандырылған әуе көлігі бөлімшелерінің басшылары (басқарушылары)
	6	Диспетчер-қозғалыс қызметінің нұсқаушысы

	5	Авиациялық диспетчер	
10. Кәсіптің карточкасы «Мамандандырылған әуе көлігі бөлімшелерінің басшылары (басқарушылары)»:			
Топтың коды:	1325-4		
Қызмет атауының коды:	-		
Кәсіптің атауы:	Мамандандырылған әуе көлігі бөлімшелерінің басшылары (басқарушылары)		
СБШ бойынша біліктілік деңгейі:	7		
СБШ бойынша біліктілік ішкі деңгейі:			
БТБА, БА, үлгілік біліктілік сипаттамалары бойынша біліктілік деңгейі:			
Кәсіптік білім деңгейі:	Білім деңгейі: жоғары оқу орнынан кейінгі білім (магистратура, резидентура)	Мамандық: Инженерия және инженерлік іс	Біліктілік: -
	Білім деңгейі: жоғары білім (бакалавриат, маман дәрежесі, ординатура)	Мамандық: Инженерия және инженерлік іс	Біліктілік: -
Жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар:			
Формалды емес және информталы біліммен байланыс:			
Кәсіптің басқа ықтимал атаулары:	1349-0-028 - Департамент директоры		
Қызметтің негізгі мақсаты:	ӘҚБ саласындағы қызметтің тиімділігін қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды жоспарлау, ұйымдастыру және жүзеге асыру. Жоғары тұрған басшылық алдында есеп беру. Инновациялық жобаларға қатысу. Оның қарамағындағы құрылымдық бөлімшелердің қызметін басқару.		
Еңбек функциялардың сипаттамасы			
Еңбек функцияларының тізбесі:	Міндетті еңбек функциялары:	1. Әкімшілік-басқарушылық қызмет 2. Бөлімшенің тиімді қызметін қамтамасыз ету 3. Әуе қозғалысын ұйымдастыру бойынша іс-шараларды орындау	
	Қосымша еңбек функциялары:		
Еңбек функциясы 1: Әкімшілік-басқарушылық қызмет			

<p>Дағды 1: Қызметті жоспарлау және бақылау.</p>	<p>Машықтар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бағыныстағы құрылымдық бөлімшелердің жұмыс сапасын бақылау және жақсарту. 2. ӘҚҰ қамтамасыз ету процестерін жоспарлау. 3. Іс-шараларды жүзеге асырудың нысандарын, әдістерін және мерзімдерін анықтау. 4. ӘҚҰ қамтамасыз ету процестерін бақылау. 5. Ұшу қауіпсіздігін арттыруға бағытталған мақсаттар мен міндеттерді анықтау. 6. Кәсіпорынның ӘҚҰ жүйесін дамыту саласындағы саясатын жүзеге асыру. 7. Персоналды іріктеу, даярлау және аттестаттау бойынша іс-шаралардың орындалуын қамтамасыз ету. 8. ӘҚБ бөлімшелерін тексеруді жүзеге асыру. 9. Әуе қозғалысы қауіпсіздігінің деңгейін арттыру бойынша шаралар қабылдау. 10. Әуе қозғалысын ұйымдастыру, әуе қозғалысының қарқындылығының өсуін және пайдалануға берілетін жаңа техникалық құралдарды ескере отырып, әуе қозғалысына қызмет көрсетудің техникалық құралдарын дамыту саласындағы дамудың негізгі бағыттарын анықтау. 11. Тексерулер нәтижесінде анықталған сәйкессіздіктер бойынша түзету шараларының орындалуын бақылау. 12. Нормативтік құжаттарды қарауға енгізу, зерделеу және талдау. 13. Өз бөлімшесі мамандарының жұмысын жоспарлау және үйлестіру. 14. Еңбекті қорғау, өрт қауіпсіздігі, өндірістік санитария және еңбек жағдайларын жақсарту жөніндегі іс-шаралардың орындалуын қамтамасыз ету. 15. Өкімдер мен нұсқаулар шығару 16. Халықаралық тәжірибені өзектендіру. <p>Білімдер:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ұйымның саласы мен өндірістік қызметінің ерекшелігі. 2. ҚР нормативтік құқықтық актілері, ҚР жоғары тұрған органдарының әуе кеңістігін пайдалану, әуе қозғалысын ұйымдастыру және ұшуды қамтамасыз ету жөніндегі қаулылары, өкімдері, бұйрықтары, басқа да басшылық және нормативтік құжаттары. 3. Кәсіпорын мен бөлімшенің стратегиясы мен даму жоспарлары, оған қатысты. 4. Кәсіпорынның құрылымы, кәсіпорын мен бөлімшенің қызметі туралы ережелер мен бұйрықтар 5. Өндірісті ұйымдастыру және басқару негіздері. 6. Еңбек заңнамасының негіздері
<p>Еңбек функциясы 2: Бөлімшенің тиімді қызметін қамтамасыз ету</p>	<p>Дағдыны тану мүмкіндігі:</p> <p>Ұсынылмайды</p>

	<p>Дағды 1: Көрсетілетін қызметтердің сапасын үнемі жақсартуды ұйымдастыру</p>	<p>Машықтар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қызметтің өзгермелі жағдайларында тиімді өзара іс-қимыл жасау. 2. Оқиғалардың дамуын модельдеу және ықтимал салдарларды бағалау. 3. Жоспарларды, жобаларды, жағдайларды, ықтимал тәуекелдерді және жұмыс нәтижелерін бағалау. 4. Жобалардың, процедуралардың, жұмыс кешендерінің және олардың орындаушыларының тиімділігін бағалау. 5. Өршіл, бірақ қол жеткізуге болатын мақсаттар мен міндеттерді қою. 6. Қызметкерлерді стратегиялық нәтижелерге ынталандыру және ынталандыру. 7. Қиындықтарды, проблемалық аймақтарды және тәуекелдерді анықтау, оларды жоюды, азайтуды қамтамасыз ету. 8. Қызметкерлерді оқыту және аттестациялау, жаңа технологияларды енгізу үшін жағдай жасау. <p>Білімдер:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ұйымның саласы мен өндірістік қызметінің ерекшелігі. 2. Сапаны жақсарту әдістері, стандарттары, талаптары және әдістері. 3. Өндірісті ұйымдастыру, жоспарлау, еңбек, оны төлеу және ынталандыру. 4. Жаңа технологияларды, процедураларды енгізудің озық шетелдік тәжірибесі. 5. Қызметкерлерді ынталандыру тәсілдері 6. Сыни, шығармашылық ойлау, миға шабуыл жасау тәсілдері. 7. Өндірісті ұйымдастыру және басқару негіздері. 8. Еңбек заңнамасының негіздері. <p>Дағдыны тану мүмкіндігі: Ұсынылмайды</p>
<p>Еңбек функциясы 3: Әуе қозғалысын ұйымдастыру бойынша іс-шараларды орындау</p>		

	<p>Дағды 1: Әуе қозғалысын ұйымдастыру жөніндегі іс-шараларды әзірлеу</p>	<p>Машықтар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Әуе қозғалысының қарқындылығын талдау. 2. Әуе кеңістігінің құрылымы мен классификациясын әзірлеу. 3. ӘҚБ органдарының құрылымын әзірлеу. 4. Әуе қозғалысын жоспарлау және үйлестіру жүйесін әзірлеу. 5. Әуе қозғалысы ағындарын жоспарлау және қамтамасыз ету. 6. Іргелес диспетчерлік пункттер мен ұшуды қамтамасыз ететін басқа да қызметтердің мамандары арасындағы өзара іс-қимылды ұйымдастыру. 7. Әуе кеңістігін икемді пайдалануды қамтамасыз ету үшін азаматтық-әскери үйлестіруді жүзеге асыру. 8. Әуе кеңістігін пайдалануды бақылау жүйесін құру. 9. Ішкі істер органдарын реттейтін құжаттарды әзірлеу. 10. Әуе қозғалысына қызмет көрсету органдарының жұмысын ұйымдастыруды жетілдіру бойынша іс-шараларды жүзеге асыру. 11. ӘҚБ органдарының өткізу қабілетін барынша пайдалануды қамтамасыз ету үшін қауіпсіз, реттелген және жеделдетілген әуе қозғалысын ұйымдастырыңыз. 12. Әуе қозғалысына қажеттілікті ескере отырып, ӘҚБ жүйесінің өткізу қабілеттілігіне талдау жүргізу. 13. Нақты немесе болжамды қажеттіліктерге есептелген өткізу қабілеттілігін арттыру жоспарын әзірлеу. 14. Әуе қозғалысын ұйымдастыру, жоспарлау, техникалық қызмет көрсету және қауіпсіздікті қамтамасыз ету, сондай-ақ іздестіру-құтқаруды қамтамасыз ету мәселелері бойынша әртүрлі ведомстволармен, органдармен және қызметтермен, соның ішінде одақтас мемлекеттермен өзара іс-қимылды жүзеге асыру. 15. Өзара әрекеттесудің тиімділігін бағалау. 16. Алдағы жылға, 3 және одан да көп жылға мақсаттар қою және міндеттерді анықтау.
	<p>Дағдыны тану мүмкіндігі:</p>	<p>Ұсынылмайды</p>
<p>Жеке құзыреттерге қойылатын талаптар:</p>	<p>Дербестік және жауапкершілік Стратегиялық ойлау Командада жұмыс істей білу Келіссөз жүргізу шеберлігі</p>	
<p>Техникалық регламенттер мен ұлттық стандарттардың тізімі:</p>	<p>1. "Ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз етуге қатысатын авиация персоналын кәсіптік даярлаудың үлгілік бағдарламаларын бекіту туралы" ҚР Көлік және коммуникация министрінің 2013 жылғы 28 қыркүйектегі № 764 бұйрығы.</p>	
<p>СБШ -нің ішіндегі басқа кәсіптермен байланыс:</p>	<p>СБШ-нің деңгейі: 8</p>	<p>Кәсіптің атауы: Мамандандырылған әуе көлігі бөлімшелерінің басшылары (басқарушылары)</p>

	6	Диспетчер-қозғалыс қызметінің нұсқаушысы	
11. Кәсіптің карточкасы «Авиация диспетчері»:			
Топтың коды:	3154-0		
Қызмет атауының коды:	3154-0-001		
Кәсіптің атауы:	Авиация диспетчері		
СБШ бойынша біліктілік деңгейі:	5		
СБШ бойынша біліктілік ішкі деңгейі:			
БТБА, БА, үлгілік біліктілік сипаттамалары бойынша біліктілік деңгейі:	ҚР Көлік және коммуникация министрінің 2011 жылғы 13 маусымдағы №362 "Авиациялық персоналдың куәлігін алу үшін адамға қойылатын біліктілік талаптарын бекіту туралы" бұйрығы 15-тарау Әуе қозғалысына қызмет көрсету диспетчеріне қойылатын біліктілік талаптары Әуе қозғалысына қызмет көрсету диспетчер		
Кәсіптік білім деңгейі:	Білім деңгейі: орта білімнен кейінгі (қолданбалы бакалавриат)	Мамандық: Әуе кемелерін пайдалану және ұшу-ақпараттық қамтамасыз ету	Біліктілік: -
Жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар:			
Формалды емес және информалы біліммен байланыс:	Ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз етуге қатысатын авиация персоналын кәсіптік даярлаудың үлгілік бағдарламаларының талаптарына сәйкес мамандардың кәсіби деңгейін қолдау курсынан өткені туралы сертификат		
Кәсіптің басқа ықтимал атаулары:	3154-0-015 - Қозғалыс қызметінің диспетчері		
Қызметтің негізгі мақсаты:	Біліктілік белгісіне сәйкес және радиотехникалық құралдар мен байланысты пайдалана отырып, белгіленген жауапкершілік аймағында әуе кеңістігінде және жерде әуе қозғалысына қызмет көрсету		
Еңбек функциялардың сипаттамасы			
Еңбек функцияларының тізбесі:	Міндетті еңбек функциялары:	1. Жауапкершілік ауданының белгіленген шекарасы шегінде әуе қозғалысына қызмет көрсету 2. Авариялық және штаттан тыс жағдайларда басқару	
	Қосымша еңбек функциялары:		
Еңбек функциясы 1: Жауапкершілік ауданының белгіленген шекарасы шегінде әуе қозғалысына қызмет көрсету			

Дағды 1:
Ағымдағы операциялық жағдайды түсіну және болашақ оқиғаларды болжау

Машықтар:

1. Өзінің жауапкершілік аймағында және оған іргелес әуе кеңістігінде әуе қозғалысын бақылауды жүзеге асыру.
2. Өз жауапкершілік аймағында және оған іргелес әуе кеңістігінде әсер ететін метеорологиялық жағдайларды сақтау.
3. ӘҚҚК жүйелері мен жабдықтарының жағдайын бақылау.
4. Жұмысыңыздың ықтимал салдарын болжау үшін байланысты секторлардағы операциялық әрекеттерді бақылау.
5. Қолда бар ақпарат негізінде нақты ауа жағдайын талдау.
6. Ауа жағдайын болжау.
7. Белгіленген рәсімдерді пайдалана отырып, әуе кемелерінің қозғалысын ұйымдастыру.
8. Әуе кемелерінің сипаттамаларын, жердегі кедергілерді, әуе кеңістігінің шектеулерін және ауа райы жағдайларын ескере отырып, диспетчерлік рұқсаттар мен нұсқауларды беру.
9. Қозғалысты тиімді ұйымдастыру әдістерін қолдану (жылдамдықты белгілеу, векторлау, қозғалыс реті, көтерілу жылдамдығын/төмендеу жылдамдығын белгілеу).
10. Диспетчерлік пункттің өткізу қабілетін болдырмау шараларын қолдану.
11. Әуе кемелерінің экипаждарына қақтығыс жағдайына әкелетін траектория бойынша жүретін әуе кемелері туралы ақпарат беру.

Білімдер:

1. Халықаралық әуе Заңнамасының және ҚР әуе кеңістігін пайдалану және авиация қызметі туралы заңнамасының негіздері, әуе қозғалысына қызмет көрсетуге қатысты бөлігінде, оның ішінде ӘҚБ диспетчерінің біліктілік белгісі (оқ) иесінің құқықтары, міндеттері мен жауапкершілігі.
2. ӘҚБ -да қолданылатын жабдықтардың принциптері, қолданылуы мен шектеулері, сөйлеу байланысы, ақпаратты тіркеу, деректерді беру, радионавигациялық қондырғылар, бақылау және радиолокациялық жүйелер, автоматты тәуелді бақылау, ұшу жоспарларын өңдеу, дисплей (пайдаланушы интерфейсі), операциялық деректер және пайдалану шарттары туралы мәліметтер.
3. Ұшу қағидаттары, ӘК, күштік қондырғылар мен жүйелерді пайдалану және пайдалану қағидаттары, ӘҚБ -ға қатысы бар ӘК сипаттамалары.
4. Адамның мүмкіндіктері, соның ішінде қауіп факторлары мен қателерді бақылау принциптері, сондай-ақ топтың жұмысын оңтайландыруға дайындық.
5. Атербелмелі метеорология, метеорологиялық құжаттама мен ақпаратты қолдану және түсіну, ұшулардың орындалуына және олардың қауіпсіздігіне әсер ететін ерекше ауа райы құбылыстарының пайда болуы мен сипаттамалары, барометрлік биіктікті өлшеу принципі.
6. Паэронавигациялық принциптер, навигациялық жүйелер мен көрнекі құралдардың принциптері, шектеулері мен дәлдігі.
7. ӘҚБ , байланыс, радиотелефон және фразеологизмдермен алмасу (штаттық, штаттық емес және авариялық), тиісті авиациялық құжаттаманы пайдалану, ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз етудің практикалық әдістері.

Дағдыны тану мүмкіндігі:	Ұсынылмайды
<p>Дағды 2: Әуе қозғалысына қызмет көрсету және эшелондауды қамтамасыз ету кезіндегі ықтимал жанжалды жағдайларды басқару</p>	<p>Машықтар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ауадағы ықтимал жанжалды жағдайларды анықтау. 2. Ең қолайлы эшелондау әдісін таңдау. 3. Белгіленген эшелондау аралықтарын қамтамасыз ету. 4. Диспетчерлік рұқсаттарды және белгіленген эшелондау аралықтарының сақталуын қамтамасыз ететін нұсқауларды беру. 5. Әуедегі жанжалды жағдайды шешу үшін диспетчерлік рұқсаттар мен нұсқаулар беру. 6. Жанжалды жағдайларды байланысты секторлармен немесе ішкі істер органдарымен әрекеттерді үйлестіру арқылы шешу. 7. Эшелондауды қамтамасыз ету бойынша берілген нұсқаулардан кейін әуе кемелері экипаждарының іс-қимылдарының орындалуын бақылау. 8. Белгіленген эшелондау аралықтары минималдыдан аз болса, оларды қалпына келтіру бойынша шаралар қабылдау.

<p>Білімдер:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Халықаралық әуе Заңнамасының және ҚР әуе кеңістігін пайдалану және авиация қызметі туралы заңнамасының негіздері, әуе қозғалысына қызмет көрсетуге қатысты бөлігінде, оның ішінде ӘҚБ диспетчерінің біліктілік белгісі (ок) иесінің құқықтары, міндеттері мен жауапкершілігі. 2. ӘҚБ -да қолданылатын жабдықтардың принциптері, қолданылуы мен шектеулері, сөйлеу байланысы, ақпаратты тіркеу, деректерді беру, радионавигациялық қондырғылар, бақылау және радиолокациялық жүйелер, автоматты тәуелді бақылау, ұшу жоспарларын өңдеу, дисплей (пайдаланушы интерфейсі), операциялық және пайдалану шарттары туралы мәліметтер. 3. Ұшу қағидаттары, ӘК, күштік қондырғылар мен жүйелерді пайдалану және пайдалану қағидаттары, ӘҚБ -ға қатысы бар ӘК сипаттамалары. 4. Адамның мүмкіндіктері, оның ішінде қауіп-қатер факторлары мен қателіктерді бақылау принциптері, сондай-ақ топтың жұмысын оңтайландыруға дайындық. 5. Авиациялық метеорология, метеорологиялық құжаттама мен ақпаратты қолдану және түсіну, ұшулардың орындалуына және олардың қауіпсіздігіне әсер ететін ауа райының ерекше құбылыстарының пайда болуы мен сипаттамалары, барометрлік биіктікті өлшеу принципі. 6. Аэронавигация принциптері, навигациялық жүйелер мен көрнекі құралдардың принциптері, шектеулері мен дәлдігі. 7. ӘҚБ , байланыс, радиотелефония және фразеологизмдермен алмасу процедуралары (штаттық, штаттық емес және авариялық), тиісті авиациялық құжаттаманы пайдалану, ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз етудің практикалық әдістері.
--

Дағдыны тану мүмкіндігі:	Ұсынылмайды
--------------------------	-------------

<p>Дағды 3: Ұшулардың қауіпсіз және тиімді орындалуын қамтамасыз ету үшін қажетті кеңестер мен ақпараттарды ұсыну</p>	<p>Машықтар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Метеорологиялық жағдайларды, аэронавигациялық ақпаратты, радиотехникалық жай-күй мен электр байланысы құралдарының жай-күйін қадағалау және ӘК экипаждарына қажетті ақпаратты уақтылы беру. 2. Шектеу аймақтары, қауіпті және тыйым салынған аймақтар туралы ақпаратты беру. 3. Ақпараттың өзектілігін тексеру. 4. Әуе кемелерінің экипаждарынан ұшу бағыты бойынша нақты метеожағдайлар туралы сұрау және басқа әуе кемелерін хабардар ету. 5. ҰҚЖ бетінің жай-күйін әуе кемелерінің экипаждарына беру.
--	--

Білімдер:

1. Халықаралық әуе заңнамасының және ҚР әуе кеңістігін пайдалану және авиация қызметі туралы заңнамасының әуе қозғалысына қызмет көрсетуге қатысты бөлігіндегі негіздері, оның ішінде иесінің құқықтары, міндеттері мен жауапкершілігі
ӘҚБ диспетчерінің біліктілік белгісінің.
2. ӘҚБ -да қолданылатын жабдықтардың принциптері, қолданылуы мен шектеулері, сөйлеу байланысы, ақпаратты тіркеу, деректерді беру, радионавигациялық қондырғылар, бақылау және радиолокациялық жүйелер, автоматты тәуелді бақылау, ұшу жоспарларын өңдеу, дисплей (пайдаланушы интерфейсі), операциялық деректер және пайдалану шарттары туралы мәліметтер.
3. Ұшу қағидаттары, ӘК, күштік қондырғылар мен жүйелерді пайдалану және пайдалану қағидаттары, ӘҚБ -ға қатысы бар ӘК сипаттамалары.
4. Адамның мүмкіндіктері, соның ішінде қауіп факторлары мен қателерді бақылау принциптері, сондай-ақ топтың жұмысын оңтайландыруға дайындық.
5. Атербелмелі метеорология, метеорологиялық құжаттама мен ақпаратты қолдану және түсіну, ұшулардың орындалуына және олардың қауіпсіздігіне әсер ететін ерекше ауа райы құбылыстарының пайда болуы мен сипаттамалары, барометрлік биіктікті өлшеу принципі.
6. Пәэронавигациялық принциптер, навигациялық жүйелер мен көрнекі құралдардың принциптері, шектеулері мен дәлдігі.
7. ӘҚҚК, байланыс, радиотелефон және фразеологизмдермен алмасу (штаттық, штаттық емес және авариялық), тиісті авиациялық құжаттаманы пайдалану, ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз етудің практикалық әдістері.

Дағдыны тану мүмкіндігі:

Ұсынылмайды

Дағды 4:
Әуе кемелерімен радиобайланысты жүргізу

Машықтар:

1. Ұйғарылған жағдайда стандартты радиотелефондық фразеологизмдерді пайдалану.
2. Нұсқауларды растаудың дұрыстығын тексеру және қажет болған жағдайда түзетулер енгізу.
3. Егер стандартты радиотелефондық фразеологизмдер болмаса немесе жағдай талап етсе, ауызекі сөйлеу тілін қолдану.
4. Паразиттік сөздер мен тыныс белгілерін, анық дикцияны қоспағанда, жеке сөздердің айтылу ережелерін сақтай отырып, радио байланысын жүргізу.
5. Анық және анық сөйлеу: сөйлеу жылдамдығы минутына 100 сөзден аспауы тиіс.
6. Ақпаратты беру көлемін тұрақты деңгейде сақтау.
7. Жіберу басталмас бұрын, жіберу қосқышын (тангенсін) хабардың соңына дейін басып, жібермеу, оның "жабысып қалу" мүмкіндігін дер кезінде ескерту.
8. Әуе кемелерінің экипаждарымен және жердегі абоненттермен радиобайланысты жүргізуге басымдық беру.

Білімдер:

1. Халықаралық әуе Заңнамасының және ҚР әуе кеңістігін пайдалану және авиация қызметі туралы заңнамасының негіздері, әуе қозғалысына қызмет көрсетуге қатысты бөлігінде, оның ішінде иеленушінің құқықтары, міндеттері мен жауапкершілігі ӘҚБ диспетчерінің біліктілік белгісі (оқ).
2. ӘҚБ -да қолданылатын жабдықтардың принциптері, қолданылуы мен шектеулері, сөйлеу байланысы, ақпаратты тіркеу, деректерді беру, радионавигациялық қондырғылар, бақылау және радиолокациялық жүйелер, автоматты тәуелді бақылау, ұшу жоспарларын өңдеу, дисплей (пайдаланушы интерфейсі), операциялық деректер және пайдалану шарттары туралы мәліметтер.
3. Ұшу қағидаттары, ӘК, күштік қондырғылар мен жүйелерді пайдалану және пайдалану қағидаттары, ӘҚБ -ға қатысы бар ӘК сипаттамалары.
4. Адамның мүмкіндіктері, соның ішінде қауіп факторлары мен қателерді бақылау принциптері, сондай-ақ топтың жұмысын оңтайландыруға дайындық.
5. Атербелмелі метеорология, метеорологиялық құжаттама мен ақпаратты қолдану және түсіну, ұшулардың орындалуына және олардың қауіпсіздігіне әсер ететін ерекше ауа райы құбылыстарының пайда болуы мен сипаттамалары, барометрлік биіктікті өлшеу принципі.
6. Паэронавигациялық принциптер, навигациялық жүйелер мен көрнекі құралдардың принциптері, шектеулері мен дәлдігі.
7. ӘҚБ , байланыс, радиотелефон және фразеологизмдермен алмасу (штаттық, штаттық емес және авариялық), тиісті авиациялық құжаттаманы пайдалану, ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз етудің практикалық әдістері.

Дағдыны тану мүмкіндігі:

Ұсынылмайды

Дағды 5:

Аралас диспетчерлік пункттері бар әуе кемелерінің қозғалысы туралы үйлестіру

Машықтар:

1. Байланысты ішкі істер органдарымен және басқа да мүдделі тараптармен үйлестіруді уақтылы жүзеге асыру.
2. ӘК қозғалысы туралы ақпаратты іргелес диспетчерлік пунктке беру және жұмыс технологиясына сәйкес оларға берілген ақпараттың бір бөлігінің растамасын алу.
3. Жабдықты, жүйелерді және функцияларды қоса алғанда, пайдалану құралдарының күйінің өзгеруін үйлестіру.
4. Ауызша емес ақпарат үшін стандартты АТС хабарлама пішімдері мен хаттамаларын пайдалану.
5. ӘҚБ процесінде ведомстволық органдармен өзара іс-қимылды жүзеге асыру.
6. ӘҚБ жүйелерінің және/немесе жабдықтарының сипаттамалары нашарлаған жағдайда радиотехникалық жабдықты және байланысты пайдалану бойынша персоналмен өзара іс-қимылды жүзеге асыру.
7. Метеорологиялық бақылау органдарымен өзара іс-қимылды жүзеге асыру.
8. Әуеайлақ қызметімен өзара іс-қимылды жүзеге асыру.
9. Ұшуды қамтамасыз етуге қатысатын басқа қызметтермен өзара іс-қимылды жүзеге асыру.

		<p>Білімдер:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Халықаралық әуе Заңнамасының және ҚР әуе кеңістігін пайдалану және авиация қызметі туралы заңнамасының негіздері, әуе қозғалысына қызмет көрсетуге қатысты бөлігінде, оның ішінде иеленушінің құқықтары, міндеттері мен жауапкершілігі ӘҚБ диспетчерінің біліктілік белгісі (оқ). 2. ӘҚК-да қолданылатын жабдықтардың принциптері, қолданылуы мен шектеулері, сөйлеу байланысы, ақпаратты тіркеу, деректерді беру, радионавигациялық қондырғылар, бақылау және радиолокациялық жүйелер, автоматты тәуелді бақылау, ұшу жоспарларын өңдеу, дисплей (пайдаланушы интерфейсі), операциялық деректер және пайдалану шарттары туралы мәліметтер. 3. Ұшу қағидаттары, ӘК, күштік қондырғылар мен жүйелерді пайдалану және пайдалану қағидаттары, ӘҚБ -ға қатысы бар ӘК сипаттамалары. 4. Адамның мүмкіндіктері, соның ішінде қауіп факторлары мен қателерді бақылау принциптері, сондай-ақ топтың жұмысын оңтайландыруға дайындық. 5. Атербелмелі метеорология, метеорологиялық құжаттама мен ақпаратты қолдану және түсіну, ұшулардың орындалуына және олардың қауіпсіздігіне әсер ететін ерекше ауа райы құбылыстарының пайда болуы мен сипаттамалары, барометрлік биіктікті өлшеу принципі. 6. Пәэронавигациялық принциптер, навигациялық жүйелер мен көрнекі құралдардың принциптері, шектеулері мен дәлдігі. 7. ӘҚБ , байланыс, радиотелефон және фразеологизмдермен алмасу (штаттық, штаттық емес және авариялық), тиісті авиациялық құжаттаманы пайдалану, ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз етудің практикалық әдістері.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	Ұсынылмайды
Еңбек функциясы 2: Авариялық және штаттан тыс жағдайларда басқару	Дағды 1: Авариялық және штаттан тыс жағдайларды анықтау және оларға ден қою	<p>Машықтар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қолда бар ақпарат негізінде авариялық жағдайдың туындау мүмкіндігін тану. 2. Апаттық жағдайдың сипатын анықтау. 3. Жағдайдың ауырлығын ескере отырып, іс-қимыл тәртібін анықтау. 4. Көмек көрсету бойынша оңтайлы әрекеттерге қатысты шешім қабылдау. 5. Авариялық жағдайларда жұмыс істеу технологиясына сәйкес орындау. 6. Төтенше жағдайлар кезінде байланыс пен үйлестіруді қамтамасыз ету үшін белгіленген процедураларды орындау. 7. Жауапкершілік аймағында әуе кемелерінің ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша көмек көрсету және шаралар қабылдау. 8. ӘҚБ сипаттамаларының және/немесе жабдықтарының нашарлауын анықтау. 9. Функционалдылықты шектеудің салдарын бағалау. 10. Жүйенің функционалдығы шектелген жағдайда белгіленген техникалық қызмет көрсету, үйлестіру және байланыс процедураларын орындау. 11. Іздестіру-құтқару қызметтерінің көмегіне мұқтаж әуе кемелері туралы тиісті ұйымдарды хабардар ету және мұндай ұйымдарға қажетті көмек көрсету.

		<p>Білімдер:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Халықаралық әуе Заңнамасының және ҚР әуе кеңістігін пайдалану және авиация қызметі туралы заңнамасының негіздері, әуе қозғалысына қызмет көрсетуге қатысты бөлігінде, оның ішінде иеленушінің құқықтары, міндеттері мен жауапкершілігі ӘҚБ диспетчерінің біліктілік белгісі (оқ). 2. ӘҚБ -да қолданылатын жабдықтардың принциптері, қолданылуы мен шектеулері, сөйлеу байланысы, ақпаратты тіркеу, деректерді беру, радионавигациялық қондырғылар, бақылау және радиолокациялық жүйелер, автоматты тәуелді бақылау, ұшу жоспарларын өңдеу, дисплей (пайдаланушы интерфейсі), операциялық деректер және пайдалану шарттары туралы мәліметтер. 3. Ұшу қағидаттары, ӘК, күштік қондырғылар мен жүйелерді пайдалану және пайдалану қағидаттары, ӘҚБ -ға қатысы бар ӘК сипаттамалары. 4. Адамның мүмкіндіктері, соның ішінде қауіп факторлары мен қателерді бақылау принциптері, сондай-ақ топтың жұмысын оңтайландыруға дайындық. 5. Атербелмелі метеорология, метеорологиялық құжаттама мен ақпаратты қолдану және түсіну, ұшулардың орындалуына және олардың қауіпсіздігіне әсер ететін ерекше ауа райы құбылыстарының пайда болуы мен сипаттамалары, барометрлік биіктікті өлшеу принципі. 6. Паэронавигациялық принциптер, навигациялық жүйелер мен көрнекі құралдардың принциптері, шектеулері мен дәлдігі. 7. ӘҚБ , байланыс, радиотелефон және фразеологизмдермен алмасу (штаттық, штаттық емес және авариялық), тиісті авиациялық құжаттаманы пайдалану, ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз етудің практикалық әдістері.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	Ұсынылмайды
Жеке құзыреттерге қойылатын талаптар:	Дербестік және жауапкершілік Күйзеліске тұрақтылық Тез шешім қабылдай білу Командада жұмыс істей білу Ақпаратты іздеу және талдау	
Техникалық регламенттер мен ұлттық стандарттардың тізімі:	1. "Ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз етуге қатысатын авиация персоналын кәсіптік даярлаудың үлгілік бағдарламаларын бекіту туралы" ҚР Көлік және коммуникация министрінің 2013 жылғы 28 қыркүйектегі № 764 бұйрығы. 2. ҚР Көлік және коммуникация министрінің 2011 жылғы 13 маусымдағы №362 "Авиациялық персоналдың куәлігін алу үшін адамға қойылатын біліктілік талаптарын бекіту туралы" бұйрығы.	
СБШ -нің ішіндегі басқа кәсіптермен байланыс:	СБШ-нің деңгейі:	Кәсіптің атауы:
	6	Мамандандырылған әуе көлігі бөлімшелерінің басшылары (басқарушылары)
	6	Диспетчер-қозғалыс қызметінің нұсқаушысы
12. Кәсіптің карточкасы «Қозғалыс қызметінің диспетчер-инструкторы»:		
Топтың коды:	3154-0	
Қызмет атауының коды:	3154-0-016	
Кәсіптің атауы:	Қозғалыс қызметінің диспетчер-инструкторы	
СБШ бойынша біліктілік деңгейі:	6	
СБШ бойынша біліктілік ішкі деңгейі:		
БТБА, БА, үлгілік біліктілік сипаттамалары бойынша біліктілік деңгейі:		

Кәсіптік білім деңгейі:	Білім деңгейі: жоғары білім (бакалавриат, маман дәрежесі, ординатура)	Мамандық: Инженерия және инженерлік іс	Біліктілік: -
Жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар:			
Формалды емес және информалы біліммен байланыс:			
Кәсіптің басқа ықтимал атаулары:	3154-0-015 - Қозғалыс қызметінің диспетчері		
Қызметтің негізгі мақсаты:	ӘҚБ қызметінің мамандарына тағылымдамадан өту, олардың өзіндік жұмысының бастапқы кезеңіндегі жұмысты бақылау.		
Еңбек функциялардың сипаттамасы			
Еңбек функцияларының тізбесі:	Міндетті еңбек функциялары:	1. Тағылымдамадан өтушінің алдын ала дайындығын ұйымдастыру, жоспарлау және өткізу 2. Диспетчерлік пунктте тәжірибелік тағылымдаманы және диспетчерлік тренажерде жаттықтыруды ұйымдастыру, жоспарлау және өткізу	
	Қосымша еңбек функциялары:		
Еңбек функциясы 1: Тағылымдамадан өтушінің алдын ала дайындығын ұйымдастыру, жоспарлау және өткізу	Дағды 1: Тағылымдамадан өтушіні алдын ала даярлауды жоспарлау және өткізу	Машықтар: 1. Тағылымдама бағдарламасы мен жоспарын әзірлеу. 2. Тағылымдамадан өтуші туралы деректерді талдау 3. Тағылымдамадан өтушімен әңгімелесу жүргізу. 4. Тағылымдаманы өткізудің жеке жоспарын құрастыру. 5. Құжаттаманы зерделеу мерзімін және тренажерлық дайындықтың мазмұнын, тәжірибелік дайындықтың басталу уақытын анықтау. 6. Тағылымдаманы өткізу жоспарына түзетулер енгізу. 7. Алдын ала дайындық элементтерін зерделеуді жүргізу. 8. Тағылымдамадан өтушіге алдын ала дайындықтың қажетті элементтерін түсіндіру. 9. Алдын ала дайындық элементтері бойынша білімдерін тексеру. 10. Тағылымдамадан өтушінің практикалық дайындыққа дайындығын анықтау. 11. Белгіленген құжаттаманы жүргізу.	
		Білімдер: 1. ҚР нормативтік құқықтық актілері, қаулылары, өкімдері, бұйрықтары, ҚР әуе кеңістігін пайдалану, әуе қозғалысын ұйымдастыру және ұшуды қамтамасыз ету жөніндегі басқа да басшылық және нормативтік құжаттары. 2. Тағылымдама өткізілетін диспетчерлік пункттердің жұмыс технологиясы. 3. Персоналға қойылатын біліктілік талаптары. 4. ӘҚБ және ұшуды жоспарлау бойынша мамандарды даярлауды, қайта даярлауды және кәсіби деңгейін қолдауды ұйымдастыру жөніндегі бағдарлама. 5. Адамның өзіне тән ерекшеліктері, мүмкіндіктері мен шектеулері. 6. Тағылымдаманы ұйымдастыру. 7. Тағылымдамадан өту техникасы. 8. Бағалау әдістері және іс қағаздарын жүргізу.	
		Дағдыны тану мүмкіндігі:	Ұсынылмайды
Еңбек функциясы 2: Диспетчерлік пунктте тәжірибелік тағылымдаманы және диспетчерлік тренажерде жаттықтыруды ұйымдастыру, жоспарлау			

және өткізу	Дағды 1: Тәжірибелік тағылымдаманы жоспарлау және өткізу	Машықтар: 1. Тағылымдама бағдарламасы мен жоспарын әзірлеу. 2. Тағылымдамадан өтушіні жұмыс орнының жабдықтарымен, мүмкіндіктерімен және пайдалану тәртібімен таныстыру. 3. Нұсқаушылық көрсетілімді жүзеге асыру. 4. Тыңдаушыны радиобайланысты жүргізу ерекшеліктерімен таныстыру. 5. Ауа жағдайын талдау және ауа ағынын басқару әдістері қалай жүзеге асырылатынын көрсету. 6. Тыңдаушыны жоспарлы және метеорологиялық ақпараттың жұмысымен таныстыру. 7. Радиолокациялық деректердің қалай пайдаланылатынын және үйлестірудің қалай жүзеге асырылатынын көрсету. 8. Тағылымдамадан өтушінің әрекеттерін бақылау. 9. Тағылымдамадан өтуші қабылдаған шешімдердің тиімділігін бағалау. 10. Тағылымдамадан өтушінің қателіктерін анықтау және бақылау. 11. Тағылымдамадан өтушіде қиындықтар туындаған жағдайда түсініктемелер, ұсыныстар беру және көмек көрсету. 12. Қателіктерге жол беру және жағымсыз жағдайлардың дамуына байланысты жағдайдың дамуын бақылау және алдын алу шараларын қабылдау. 13. Қауіпсіздік мүдделері талап еткенде тағылымдамадан өтушінің жұмысына дер кезінде араласу (мысалы, ауызша немесе басқаруды өз мойнына алу арқылы). 14. Тексеру парағын толтыру. 15. Өз бетінше жұмыс істеуге жіберу мүмкіндігі туралы шешім қабылдау. 16. Белгіленген құжаттаманы жүргізу.
		Білімдер: 1. ҚР нормативтік құқықтық актілері, қаулылары, өкімдері, бұйрықтары, ҚР өуе кеңістігін пайдалану, өуе қозғалысын ұйымдастыру және ұшуды қамтамасыз ету жөніндегі басқа да басшылық және нормативтік құжаттары. 2. Тағылымдама өткізілетін диспетчерлік пункттердің жұмыс технологиясы. 3. Персоналға қойылатын біліктілік талаптары. 4. ӘҚБ және ұшуды жоспарлау бойынша мамандарды даярлауды, қайта даярлауды және кәсіби деңгейін қолдауды ұйымдастыру жөніндегі бағдарлама. 5. Адамның өзіне тән ерекшеліктері, мүмкіндіктері мен шектеулері. 6. Тағылымдаманы ұйымдастыру. 7. Тағылымдамадан өту техникасы. 8. Бағалау әдістері және іс қағаздарын жүргізу.
		Дағдыны тану мүмкіндігі: Ұсынылмайды
Жеке құзыреттерге қойылатын талаптар:	Жауапкершілік Командада жұмыс істей білу Тәртіптілік Ақпаратты іздеу және талдау Оқу және өзін-өзі оқыту қабілеті	

Техникалық регламенттер мен ұлттық стандарттардың тізімі:	1. "Ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз етуге қатысатын авиация персоналдын кәсіптік даярлаудың үлгілік бағдарламаларын бекіту туралы" ҚР Көлік және коммуникация министрінің 2013 жылғы 28 қыркүйектегі № 764 бұйрығы. 2. ҚР Көлік және коммуникация министрінің 2011 жылғы 13 маусымдағы №362 "Авиациялық персоналдың куәлігін алу үшін адамға қойылатын біліктілік талаптарын бекіту туралы" бұйрығы. 3. "Авиациялық персоналдың біліктілік деңгейін айқындау қағидаларын бекіту туралы" ҚР Инвестициялар және даму министрінің міндетін атқарушы 2017 жылғы 31 шілдедегі №517 бұйрығы.		
СБШ -нің ішіндегі басқа кәсіптермен байланыс:	СБШ-нің деңгейі:	Кәсіптің атауы:	
	6	Мамандандырылған әуе көлігі бөлімшелерінің басшылары (басқарушылары)	
	5	Авиациялық диспетчер	
13. Кәсіптің карточкасы «Мекемелердің, ұйымдардың және кәсіпорындардың бірінші басшылары»:			
Топтың коды:	1210-0		
Қызмет атауының коды:	-		
Кәсіптің атауы:	Мекемелердің, ұйымдардың және кәсіпорындардың бірінші басшылары		
СБШ бойынша біліктілік деңгейі:	8		
СБШ бойынша біліктілік ішкі деңгейі:			
БТБА, БА, үлгілік біліктілік сипаттамалары бойынша біліктілік деңгейі:	Басшылар, мамандар және басқа да қызметшілер лауазымдарының біліктілік анықтамалығы "Басшылар, мамандар және басқа да қызметшілер лауазымдарының біліктілік анықтамалығын бекіту туралы" 2020 жылғы 30 желтоқсандағы № 553 Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2020 жылғы 31 желтоқсанда № 22003 болып тіркелді. 91-параграф Ұйымның директоры (Бас директор, Атқарушы директор, Президент, Басқарма төрағасы, Менеджер)		
Кәсіптік білім деңгейі:	Білім деңгейі: жоғары оқу орнынан кейінгі білім (PhD докторантура, PhD дәрежесі, осы саладағы PhD дәрежесі, ғылым кандидаты, ғылым докторы)	Мамандық: Инженерия және инженерлік іс	Біліктілік: -
	Білім деңгейі: жоғары білім (бакалавриат, маман дәрежесі, ординатура)	Мамандық: Инженерия және инженерлік іс	Біліктілік: -
	Білім деңгейі: жоғары оқу орнынан кейінгі білім (магистратура, резидентура)	Мамандық: Инженерия және инженерлік іс	Біліктілік: -
Жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар:			
Формалды емес және информталы біліммен байланыс:			
Кәсіптің басқа ықтимал атаулары:	1210-0-010 - Ұйымның бас директоры		
Қызметтің негізгі мақсаты:	Кәсіпорынның немесе ұйымның даму стратегиясын әзірлеу және жүйелі түрде қайта қарау, жоспарлау, басқару, үйлестіру және жалпы қызметін бағалау арқылы ұйымның өміршеңдігі мен тиімді дамуын қамтамасыз ету.		
Еңбек функциялардың сипаттамасы			
Еңбек функцияларының тізбесі:	Міндетті еңбек функциялары:	1. Миссияны, құндылықтарды, мәдениетті, саясатты және стратегияны қалыптастыру. 2. Кәсіпорынды (ұйымды) басқару. 3. Қызметтің мониторингі мен бағалауын жүзеге асыру.	
	Қосымша еңбек функциялары:		
Еңбек функциясы 1:	Миссияны, құндылықтарды,		

<p>мәдениетті, саясатты және стратегияны қалыптастыру.</p>	<p>Дағды 1: Кәсіпорынның (ұйымның) миссиясын, мақсаттарын, саясатын және стратегиясын әзірлеу және бекіту.</p>	<p>Машықтар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ұйымның саясатын, стратегиясын және оларды жүзеге асыру механизмін анықтау. 2. Барлық құрылымдық бөлімшелердің жұмысын және тиімді өзара іс-қимылын ұйымдастыру, олардың қызметін әлеуметтік және нарықтық басымдықтарды ескере отырып, инновациялар мен нарықтық конъюнктураның өзгеруіне жедел ден қоятын тауарлар мен қызметтердің икемді және мобильді өндірісін дамытуға және жетілдіруге бағыттайды. 3. Ұйым жұмысының тиімділігін арттыруды, пайданы арттыруды қамтамасыз ету. 4. Ұйымды білікті кадрлармен қамтамасыз ету, олардың кәсіби білімі мен тәжірибесін ұтымды пайдалану және дамыту, өмір мен денсаулық үшін қауіпсіз және қолайлы еңбек жағдайларын жасау, қоршаған ортаны қорғау заңнамасының талаптарын сақтау, ұжымда қолайлы психологиялық ахуал қалыптастыру бойынша шаралар қабылдау. 5. Басшылықтың экономикалық және әкімшілік әдістерінің үйлесімін, өндірістік және басқа мәселелерді талқылау мен шешуді, өндіріс тиімділігін арттырудың материалдық және моральдық ынталандыруларын қамтамасыз ету. <p>Білімдер:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ұйымның өндірістік-шаруашылық және қаржылық-шаруашылық қызметін реттейтін заңнамалық, өзге де нормативтік құқықтық актілер мен мемлекеттік органдардың актілері. 2. Ұйымның қызметіне қатысты басқа органдардың әдістемелік және өзге де материалдары. 3. Ұйымның профилі, мамандануы және құрылымдық ерекшеліктері. 4. Ұйымның өндірістік қуаттары мен кадрлық ресурстары. 5. Ұйым өнімін өндіру технологиясы. 6. Салық заңнамасы. 7. Ұйымның өндірістік-шаруашылық және қаржылық-шаруашылық қызметінің бизнес-жоспарларын құру және бекіту тәртібі. 8. Ұйымды басқару мен басқарудың заманауи әдістері 9. Стратегиялық жоспарлау, нарық - бәсекелестердің, жеткізушілердің және тұтынушылардың сыртқы және ішкі конъюнктурасы (өз секторы және онымен өзара байланысты). 10. Отандық және шетелдік ғылыми-техникалық жетістіктер мен озық жетістіктер. 11. Тиісті қызмет түрінің тәжірибесі және ең жақсы ұқсас ұйымдардың тәжірибесі. 12. Шаруашылық және қаржылық шарттарды жасасу және орындау тәртібі. 13. Салалық келісімдерді, ұжымдық шарттарды әзірлеу және жасасу, әлеуметтік-еңбек қатынастарын реттеу тәртібі. 14. Ұйымның экономикасы мен қаржысын басқару, өндіріс пен еңбекті ұйымдастыру. 15. Еңбек заңнамасы, ішкі еңбек тәртібі, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау, өндірістік санитария, өрт қауіпсіздігі талаптары.
<p>Еңбек функциясы 2: Кәсіпорынды (ұйымды) басқару.</p>	<p>Дағдыны тану мүмкіндігі:</p>	<p>Ұсынылмайды</p>

Дағды 1:
Ұйымдық құрылымды
өзірлеу және ресурстарды
бөлу.

Машықтар:

1. Заңнамаға сәйкес ұйымның өндірістік, шаруашылық және қаржы-шаруашылық қызметіне басшылық жасау.
2. Қабылданатын шешімдердің орындалуын, ұйымның балансында тұрған мүлкінің сақталуын және тиімді пайдаланылуын, сондай-ақ оның қызметінің қаржылық-шаруашылық нәтижелерін қамтамасыз ету.
3. Үшінші тарап ұйымдарымен немесе басқа заңды тұлғалармен келісімшарттар жасасу, мәмілелер, операциялар жасау, бұйрықтар, бұйрықтар шығару, іскерлік кездесулерде ұйым атынан өкілдік ету.
4. Ұйымның мемлекеттік бюджет, жинақтаушы зейнетақы және сақтандыру қорлары, жеткізушілер, тапсырыс берушілер және несие берушілер, соның ішінде банктер алдындағы міндеттемелерін орындауын, сондай-ақ шаруашылық және еңбек шарттарының (келісім-шарттарының), индикативтік көрсеткіштерінің орындалуын қамтамасыз ету. жоспарлар мен бизнес-жоспарлар.
5. Әлеуметтік әріптестік қағидаттары негізінде ұжымдық шарттың әзірленуін, жасалуын және орындалуын, еңбек және өндірістік тәртіптің сақталуын қамтамасыз ету, қызметкерлердің еңбекке деген ынтасын, бастамашылығы мен белсенділігін дамытуға ықпал етеді.
6. Ұйымның қаржылық-шаруашылық және өндірістік-шаруашылық қызметіне қатысты мәселелерді шешу, оған заңмен берілген құқықтар шегінде, қызметтің жекелеген бағыттарын басқаруды басқа лауазымды тұлғаларға, директордың орынбасарларына, басшыларға тапсырады. филиалдардың, сондай-ақ функционалдық және өндірістік бөлімшелердің.

		<p>Білімдер:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ұйымның өндірістік-шаруашылық және қаржылық-шаруашылық қызметін реттейтін заңнамалық, өзге де нормативтік құқықтық актілер мен мемлекеттік органдардың актілері. 2. Ұйымның қызметіне қатысты басқа органдардың әдістемелік және өзге де материалдары. 3. Ұйымның профилі, мамандануы және құрылымдық ерекшеліктері. 4. Ұйымның өндірістік қуаттары мен кадрлық ресурстары. 5. Ұйым өнімін өндіру технологиясы. 6. Салық заңнамасы. 7. Ұйымның өндірістік-шаруашылық және қаржылық-шаруашылық қызметінің бизнес-жоспарларын құру және бекіту тәртібі. 8. Ұйымды басқару мен басқарудың заманауи әдістері 9. Стратегиялық жоспарлау, нарық - бәсекелестердің, жеткізушілердің және тұтынушылардың сыртқы және ішкі конъюнктурасы (өз секторы және онымен өзара байланысты). 10. Отандық және шетелдік ғылыми-техникалық жетістіктер мен озық жетістіктер. 11. Тиісті қызмет түрінің тәжірибесі және ең жақсы ұқсас ұйымдардың тәжірибесі. 12. Шаруашылық және қаржылық шарттарды жасасу және орындау тәртібі. 13. Салалық келісімдерді, ұжымдық шарттарды әзірлеу және жасасу, әлеуметтік-еңбек қатынастарын реттеу тәртібі. 14. Ұйымның экономикасы мен қаржысын басқару, өндіріс пен еңбекті ұйымдастыру. 15. Еңбек заңнамасы, ішкі еңбек тәртібі, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау, өндірістік санитария, өрт қауіпсіздігі талаптары.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	Ұсынылмайды
Еңбек функциясы 3: Қызметтің мониторингі мен бағалауын жүзеге асыру.	Дағды 1: Қызметке мониторинг және бағалау жүргізу.	<p>Машықтар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қабылданатын шешімдердің орындалуын, ұйымның балансында тұрған мүлкінің сақталуын және тиімді пайдаланылуын, сондай-ақ оның қызметінің қаржылық-шаруашылық нәтижелерін қамтамасыз ету. 2. Барлық құрылымдық бөлімшелердің жұмысын және тиімді өзара іс-қимылын ұйымдастыру, олардың қызметіне бағалау жүргізу. 3. Ұйым жұмысының тиімділігін арттыруды қамтамасыз ету, жұмыс нәтижелерін талдау. 4. Ұйымды білікті кадрлармен қамтамасыз ету, олардың біліктілік деңгейін арттыру, қызметінің нәтижелерін бағалау бойынша шаралар қабылдау. 5. Басшылықтың экономикалық және әкімшілік әдістерінің үйлесімін, өндірістік және басқа мәселелерді талқылау мен шешуді, өндіріс тиімділігін арттырудың материалдық және моральдық ынталандыруларын қамтамасыз ету. 6. Кәсіпорын жұмысын жетілдіру бойынша іс-шараларды әзірлеу, енгізілген өзгерістерге мониторинг жүргізу.

		<p>Білімдер:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ұйымның өндірістік-шаруашылық және қаржылық-шаруашылық қызметін реттейтін заңнамалық, өзге де нормативтік құқықтық актілер мен мемлекеттік органдардың актілері. 2. Ұйымның қызметіне қатысты басқа органдардың әдістемелік және өзге де материалдары. 3. Ұйымның профилі, мамандануы және құрылымдық ерекшеліктері. 4. Ұйымның өндірістік қуаттары мен кадрлық ресурстары. 5. Ұйым өнімін өндіру технологиясы. 6. Салық заңнамасы. 7. Ұйымның өндірістік-шаруашылық және қаржылық-шаруашылық қызметінің бизнес-жоспарларын құру және бекіту тәртібі. 8. Ұйымды басқару мен басқарудың заманауи әдістері 9. Стратегиялық жоспарлау, нарық - бәсекелестердің, жеткізушілердің және тұтынушылардың сыртқы және ішкі конъюнктурасы (өз секторы және онымен өзара байланысты). 10. Отандық және шетелдік ғылыми-техникалық жетістіктер мен озық жетістіктер. 11. Тиісті қызмет түрінің тәжірибесі және ең жақсы ұқсас ұйымдардың тәжірибесі. 12. Шаруашылық және қаржылық шарттарды жасасу және орындау тәртібі. 13. Салалық келісімдерді, ұжымдық шарттарды әзірлеу және жасасу, әлеуметтік-еңбек қатынастарын реттеу тәртібі. 14. Ұйымның экономикасы мен қаржысын басқару, өндіріс пен еңбекті ұйымдастыру. 15. Еңбек заңнамасы, ішкі еңбек тәртібі, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау, өндірістік санитария, өрт қауіпсіздігі талаптары.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	Ұсынылмайды
Жеке құзыреттерге қойылатын талаптар:	<p>Жауапкершілік Жүйелі ойлау Ынтымақтастық және өзара іс-қимыл Тез шешім қабылдай білу Келіссөз жүргізу шеберлігі Ақпаратты іздеу және талдау Көшбасшылық</p>	
Техникалық регламенттер мен ұлттық стандарттардың тізімі:	1. "Ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз етуге қатысатын авиация персоналын кәсіптік даярлаудың үлгілік бағдарламаларын бекіту туралы" ҚР Көлік және коммуникация министрінің 2013 жылғы 28 қыркүйектегі № 764 бұйрығы	
СБШ -нің ішіндегі басқа кәсіптермен байланыс:	СБШ-нің деңгейі:	Кәсіптің атауы:
	7	Мекемелердің, ұйымдардың және кәсіпорындардың бірінші басшылары
14. Кәсіптің карточкасы «Диспетчер-оператор»:		
Топтың коды:	3154-0	
Қызмет атауының коды:	3154-0-017	
Кәсіптің атауы:	Диспетчер-оператор	
СБШ бойынша біліктілік деңгейі:	4	
СБШ бойынша біліктілік ішкі деңгейі:		
БТБА, БА, үлгілік біліктілік сипаттамалары бойынша біліктілік деңгейі:	Қазақстан Республикасы Көлік және коммуникация министрінің 2011 жылғы 13 маусымдағы №362 "Авиациялық персоналдың куәлігін алу үшін адамға қойылатын біліктілік талаптарын бекіту туралы" бұйрығы 16-тарау Авиациялық станция операторына қойылатын біліктілік талаптары Авиациялық станция оператор	

Кәсіптік білім деңгейі:	Білім деңгейі: ТжКБ (орта деңгейдегі маман)	Мамандық: Әуе кемелерін пайдалану және ұшу-ақпараттық қамтамасыз ету	Біліктілік: -
Жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар:			
Формалды емес және информалды біліммен байланыс:			
Кәсіптің басқа ықтимал атаулары:			
Қызметтің негізгі мақсаты:	Ұшулардың қауіпсіз және тиімді орындалуын қамтамасыз ету үшін қажетті консультациялар мен ақпараттарды ұсыну.		
Еңбек функциялардың сипаттамасы			
Еңбек функцияларының тізбесі:	Міндетті еңбек функциялары:	1. Ұшу-ақпараттық қызмет көрсетуді жүзеге асыру 2. Әуе кемелерімен радиобайланысты жүргізу 3. Төтенше жағдай туралы ескерту	
	Қосымша еңбек функциялары:	1. Тренажерде әуе қозғалысын имитациялау бойынша функцияларды орындау	
Еңбек функциясы 1: Ұшу-ақпараттық қызмет көрсетуді жүзеге асыру	Дағды 1: Ұшулардың қауіпсіз және тиімді орындалуын қамтамасыз ету үшін қажетті кеңестер мен ақпараттарды ұсыну	Машықтар:	
		1. Әуеайлақ (тікұшақ айлағы) бойынша нақты және болжамды метеорологиялық ақпаратты ұсыну. 2. Метеорологиялық орган берген әуеайлақ ауданы бойынша және ұшу маршруттары мен аудандары бойынша ескертулерді жіберу. 3. Әуеайлақтағы (тікұшақ айлағындағы) радиотехникалық құралдар мен жарық-сигналдық жабдықтардың жұмысы туралы ақпарат беру. 4. ҰҚЖ бетінің жағдайы туралы ақпарат беру. 5. Әуеайлақ (тікұшақ айлағы) аумағындағы орнитологиялық жағдай туралы ақпарат беру. 6. Жауапкершілік аясындағы шектеулер мен тыйымдар туралы ақпарат беру. 7. Әуеайлақта (тікұшақ айлағында) ӘК ұшуын және қонуын қауіпсіз орындау үшін кез келген басқа тиісті ақпаратты ұсынуға.	
		Білімдер:	
		1. Халықаралық әуе Заңнамасының және ҚР әуе кеңістігін пайдалану туралы Заңнамасының және ұшуларды орындауға қатысты бөлігінде авиация қызметінің негіздері әуе навигациясы, авиациялық станция операторы, ӘҚБ . 2. Радиотелефондық байланыс процедуралары, фразеологизмдер, телекоммуникация желілері. 3. Әуе қозғалысына қызмет көрсету. 4. Авиациялық метеорологияның негізгі теориялық мәселелері және авиацияны метеорологиялық қамтамасыз етуді реттейтін құжаттардың негізгі ережелері. 5. Радионавигациялық жабдық жұмысының негіздері мен қағидаттары. 6. Радионавигациялық жабдықтар мен құралдардың тактикалық-техникалық сипаттамалары авиациялық электр байланысы. 7. Телекоммуникациялық жабдықтың принциптері, қолданылуы және шектеулері авиациялық станцияның. 8. Қызмет көрсетілетін ӘК негізгі деректері мен тактикалық-техникалық сипаттамалары.	
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	Ұсынылмайды	
Еңбек функциясы 2: Әуе кемелерімен радиобайланысты жүргізу			

	<p>Дағды 1: Кез келген жедел жағдайда байланысты тиімді жүргізу</p>	<p>Машықтар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ұйғарылған жағдайда стандартты радиотелефондық фразеологизмдерді пайдалану. 2. Нұсқауларды растаудың дұрыстығын тексеру және қажет болған жағдайда түзетулер енгізу. 3. Егер стандартты радиотелефондық фразеологизмдер болмаса немесе жағдай талап етсе, ауызекі сөйлеу тілін қолдану. 4. Паразиттік сөздер мен тыныс белгілерін, анық дикцияны қоспағанда, жеке сөздердің айтылу ережелерін сақтай отырып, радио байланысын жүргізу. 5. Анық және анық сөйлеу: сөйлеу жылдамдығы минутына 100 сөзден аспауы тиіс. 6. Ақпаратты беру көлемін тұрақты деңгейде сақтау. 7. Жіберу басталмас бұрын, жіберу қосқышын (тангенсін) хабардың соңына дейін басып, жібермеу, оның "жабысып қалу" мүмкіндігін дер кезінде ескерту. 8. Әуе кемелерінің экипаждарымен және жердегі абоненттермен радиобайланысты жүргізуге басымдық беру. <p>Білімдер:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Халықаралық әуе Заңнамасының және ҚР әуе кеңістігін пайдалану туралы Заңнамасының және ұшуларды орындауға қатысты бөлігінде авиация қызметінің негіздері әуе навигациясы, авиациялық станция операторы, ӘҚБ . 2. Радиотелефондық байланыс процедуралары, фразеологизмдер, телекоммуникация желілері. 3. Әуе қозғалысына қызмет көрсету. 4. Авиациялық метеорологияның негізгі теориялық мәселелері және авиацияны метеорологиялық қамтамасыз етуді реттейтін құжаттардың негізгі ережелері. 5. Радионавигациялық жабдық жұмысының негіздері мен қағидаттары. 6. Радионавигациялық жабдықтар мен құралдардың тактикалық-техникалық сипаттамалары авиациялық электр байланысы. 7. Телекоммуникациялық жабдықтың принциптері, қолданылуы және шектеулері авиациялық станцияның. 8. Қызмет көрсетілетін ӘК негізгі деректері мен тактикалық-техникалық сипаттамалары.
<p>Еңбек функциясы 3: Төтенше жағдай туралы ескерту</p>	<p>Дағдыны тану мүмкіндігі: Дағды 1: Авариялық және штаттан тыс жағдайларды анықтау және оларға ден қою</p>	<p>Ұсынылмайды</p> <p>Машықтар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қолда бар ақпарат негізінде авариялық жағдайдың туындау мүмкіндігін тану. 2. Апаттық жағдайдың сипатын анықтау. 3. Жағдайдың ауырлығын ескере отырып, іс-қимыл тәртібін анықтау. 4. Көмек көрсету бойынша оңтайлы әрекеттерге қатысты шешім қабылдау. 5. Авариялық жағдайларда жұмыс істеу технологиясына сәйкес орындау. 6. Төтенше жағдайлар кезінде байланыс пен үйлестіруді қамтамасыз ету үшін белгіленген процедураларды орындау. 7. Жауапкершілік аймағында әуе кемелерінің ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша көмек көрсету және шаралар қабылдау. 8. Іздестіру-құтқару қызметтерінің көмегіне мұқтаж әуе кемелері туралы тиісті ұйымдарды хабардар ету және мұндай ұйымдарға қажетті көмек көрсету.

		<p>Білімдер:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Халықаралық әуе Заңнамасының және ҚР әуе кеңістігін пайдалану туралы Заңнамасының және ұшуларды орындауға қатысты бөлігінде авиация қызметінің негіздері әуе навигациясы, авиациялық станция операторы, ӘҚБ . 2. Радиотелефондық байланыс процедуралары, фразеологизмдер, телекоммуникация желілері. 3. Әуе қозғалысына қызмет көрсету. 4. Авиациялық метеорологияның негізгі теориялық мәселелері және авиацияны метеорологиялық қамтамасыз етуді реттейтін құжаттардың негізгі ережелері. 5. Радионавигациялық жабдық жұмысының негіздері мен қағидаттары. 6. Радионавигациялық жабдықтар мен құралдардың тактикалық-техникалық сипаттамалары авиациялық электр байланысы. 7. Телекоммуникациялық жабдықтың принциптері, қолданылуы және авиациялық станцияның шектеулері. 8. Қызмет көрсетілетін ӘК негізгі деректері мен тактикалық-техникалық сипаттамалары.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	Ұсынылмайды
Қосымша еңбек функциясы 1: Тренажерде әуе қозғалысын имитациялау бойынша функцияларды орындау	Дағды 1: Әуе қозғалысына қызмет көрсету персоналын жаттықтыру кезінде жаттығуларды орындау	Машықтар:
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Әуе қозғалысының траекториясын имитациялау үшін тренажер кешеніне қажетті параметрлерді енгізу. 2. Оқытылатын маманның командаларын орындау. 3. Тренажер кешенін шебер пайдалану. 4. Ұшуды орындау және әуе қозғалысына қызмет көрсету кезінде радиоалмасу фразеологизмдерінің ережелеріне сәйкес оқытылатын маманмен радиобайланысты жүзеге асыру.
		Білімдер:
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	Ұсынылмайды
Жеке құзыреттерге қойылатын талаптар:	Жауапкершілік Күйзеліске тұрақтылық Тез шешім қабылдай білу Командада жұмыс істей білу	
Техникалық регламенттер мен ұлттық стандарттардың тізімі:	1. "Ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз етуге қатысатын авиация персоналын кәсіптік даярлаудың үлгілік бағдарламаларын бекіту туралы" ҚР Көлік және коммуникация министрінің 2013 жылғы 28 қыркүйектегі № 764 бұйрығы. 2. ҚР Көлік және коммуникация министрінің 2011 жылғы 13 маусымдағы №362 "Авиациялық персоналдың куәлігін алу үшін адамға қойылатын біліктілік талаптарын бекіту туралы" бұйрығы.	
СБШ -нің ішіндегі басқа кәсіптермен байланыс:	СБШ-нің деңгейі:	Кәсіптің атауы:
	5	Авиациялық диспетчер
15. Кәсіптің карточкасы «Басқа көлік диспетчерлері және туыстас кәсіптердің қызметкерлері, н.в.д.г.»:		
Топтың коды:	3159-0	
Қызмет атауының коды:	-	
Кәсіптің атауы:	Басқа көлік диспетчерлері және туыстас кәсіптердің қызметкерлері, н.в.д.г.	
СБШ бойынша біліктілік деңгейі:	4	

СБШ бойынша біліктілік ішкі деңгейі:			
БТБА, БА, үлгілік біліктілік сипаттамалары бойынша біліктілік деңгейі:			
Кәсіптік білім деңгейі:	Білім деңгейі: ТжКБ (орта деңгейдегі маман)	Мамандық: Әуе кемелерін пайдалану және ұшу-ақпараттық қамтамасыз ету	Біліктілік: -
Жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар:			
Формалды емес және информталы біліммен байланыс:			
Кәсіптің басқа ықтимал атаулары:	3159-0-001 - Диспетчер (жалпы бейін)		
Қызметтің негізгі мақсаты:	Әуе кемелерінің экипаждарына ұшу алдындағы ақпараттық-консультациялық қызмет көрсетуді қамтамасыз ету. Объективті бақылау құралдарынан үзінділерді таратып жазу және талдау		
Еңбек функциялардың сипаттамасы			
Еңбек функцияларының тізбесі:	Міндетті еңбек функциялары:	1. Әуе кемелерінің экипаждарына ұшу алдындағы ақпараттық-консультациялық қызмет көрсетуді қамтамасыз ету	
	Қосымша еңбек функциялары:	1. Радиобайланыстың магнитофондық жазбаларын жазып беруді жүзеге асыру	
Еңбек функциясы 1: Әуе кемелерінің экипаждарына ұшу алдындағы ақпараттық-консультациялық қызмет көрсетуді қамтамасыз ету	Дағды 1: Тәуліктік ұшу жоспарының қамтамасыз етілуін және орындалуын бақылау	Машықтар:	
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Ұшу алдындағы ақпарат бюллетенін жаса. 2. Әуе кемелерінің экипаждары үшін қосымша ақпаратты дайындау. 3. ҚР әуе кеңістігін пайдалану ережесіне 3-қосымшаға сәйкес хабарламаларды жіберу 4. Нұсқамада әуеайлақта тәуліктік ұшу жоспарының орындалуы, әуеайлақта бар тыйымдар мен шектеулер, аса маңызды ұшулардың болуы туралы баяндау. 5. Тәуліктік жоспардағы өзгерістерді тиісті қызметтерге жіберу. 6. Ауыстырылған рейстерді тәуліктік жоспарға енгізу, рейстің ауыстырылғаны туралы тиісті органдарға хабарлау. 7. Әуежайдың тәуліктік ұшу жоспарының көшірмесінде ұшудың ақпараттық-консультациялық қызметін көрсету туралы белгі қойылсын. 8. Қажетті есептерді құрастыру. 9. Келіп түсетін ақпаратпен жұмыс істеу. 	
	Білімдер:		<ol style="list-style-type: none"> 1. ҚР нормативтік құқықтық актілері, ҚР әуе кеңістігін пайдалану, әуе қозғалысын ұйымдастыру және ұшуды қамтамасыз ету жөніндегі қаулылары, өкімдері, бұйрықтары, басқа да басшылық және нормативтік құжаттары. 2. Брифинг диспетчерінің жұмыс технологиясы және лауазымдық нұсқаулығы.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	Ұсынылмайды	
Қосымша еңбек функциясы 1: Радиобайланыстың магнитофондық жазбаларын жазып беруді жүзеге асыру			

	Дағды 1: Ұйымдастыру және брадиобайланыстың магнитофондық жазбаларын жазып беру бойынша жұмысты жоспарлау	Машықтар: 1. Үзінді көшірмелерді жүзеге асыру бойынша функцияларды сапалы орындау. 2. Жұмысты орындау барысында алынған ақпаратты талдау. 3. Объективті бақылау құралдарының мәліметтерін декодтау. 4. Үзінді көшірмелерді жүзеге асыру үшін жабдықты пайдалану. 5. Жұмысты талдау үшін объективті бақылау құралдарының материалдарын дайындау. 6. Жергілікті жағдайлар мен ерекшеліктерге қатысты радиоалмасу фразеологизмдерін қолдану бойынша ұсыныстар беру. 7. Белгіленген құжаттаманы жүргізу.
		Білімдер: 1. ҚР нормативтік құқықтық актілері, ҚР әуе кеңістігін пайдалану, әуе қозғалысын ұйымдастыру және ұшуды қамтамасыз ету жөніндегі қаулылары, өкімдері, бұйрықтары, басқа да басшылық және нормативтік құжаттары. 2. Фразеологизмдер мен радиоалмасу ережелері. 3. Диспетчердің жұмыс технологиясы. 4. Қолданылатын жабдық 5. Жұмыс процесін ұйымдастыру
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	Ұсынылмайды
Жеке құзыреттерге қойылатын талаптар:	Жауапкершілік Командада жұмыс істей білу Тәртіптілік Дәлдік	
Техникалық регламенттер мен ұлттық стандарттардың тізімі:	1. 1. "Ұшу қауіпсіздігін қамтамасыз етуге қатысатын авиация персоналын кәсіптік даярлаудың үлгілік бағдарламаларын бекіту туралы" ҚР Көлік және коммуникация министрінің 2013 жылғы 28 қыркүйектегі № 764 бұйрығы. 2. 2. ҚР Көлік және коммуникация министрінің 2011 жылғы 25 маусымдағы №390 бұйрығы "Азаматтық және эксперименттік авиация үшін ұшуға дайындық ережелерін бекіту туралы"	
СБШ -нің ішіндегі басқа кәсіптермен байланыс:	СБШ-нің деңгейі:	Кәсіптің атауы:
	5	Авиациялық диспетчер

4-ші тарау. Кәсіптік стандарттың техникалық деректері

16. Мемлекеттік органның атауы:

Қазақстан Республикасының Көлік министрлігі

Орындаушы:

Мырзағалиев Ернақыт Орынғалиұлы, +7 (717) 257 21 91, e.myrzagaliev@transport.gov

17. Әзірлеуге қатысатын ұйымдар (кәсіпорындар):

«Азаматтық авиация академиясы» АҚ

Жоба жетекшісі:

Жақупов Кайрат Болатович

E-mail: k.zhakupov@agakaz.kz

Телефон нөмірі: +7 (701) 158 54 52

Орындаушылар:

Кучкаров Бахтияр Қадыржонұлы, +7 (777) 250 66 34, k.bakhtiyar@agakaz.kz

Шагвалиев Руслан Негматкалиевич, +7 (701) 411 08 58, shagrus@mail.ru

Тюгай Петр Юрьевич, +7 (777) 136 34 43, Pyotr.Tyugay@ans.kz

18. Кәсіптік біліктілік жөніндегі салалық кеңес: 08.10.2024 г.

19. Кәсіптік біліктілік жөніндегі ұлттық орган: 29.10.2024 г.

20. «Атамекен» Қазақстан Республикасының Ұлттық кәсіпкерлер палатасы: 04.12.2024 г.

21. Нұсқа нөмірі және шығарылған жылы: Нұсқа 1, 2024 г.

22. Болжамды қайта қарау күні: 31.12.2027 г.